

POMPONII LAETI DE SACERDOTIIS, ET PRIMO DE RELIGIONE apud Latinos.

FAVIVS antiquissimus omnium regum in Latio fuit. Ab originibus imperavit. homines more ferarum viuentes, in mitiorem vitam redegit, lucos sacrauit, locis & vrbibus nomina dedit: adificia erexit, templa adificauit, quae ideo a Fauno fana dicuntur, quod pontifices sacrandum illic fantur. Faunus in Latio cultum deorum instituisse fertur. Quidam scribunt ante Faunum imperasse Ianum, & cultum deorum demonstrasse. Fauni soror Fatua vaticinatrix, ab ea vates Fatuarii dicuntur. haec traditur mulierum castissima. ideo eam Romani Bonam deam appellauere, cuius templum est in saxo Auentini motis, vnde ingressus virorum prohibetur, & ei foeminae tantum sacrificant.

Faunus
Aborigines.
Fana
Ianus
Fatua.
Fatuarii
Bona de

DE LUPERCIS.

LUPERCALIA sacrificia ad expiandos manes fiebant, graece Lycaea dicta a Pane Lycaeo numine Arcadico, quem Romani vocant Iunum, & idem putatur esse Fauno. Lycaeo sacrificatur in spelunca, quae sub Palatino iunus.

Lupercalia.
Lycaea.
Pan.
iunus.

ruas monte est. Mensis quo hæc sacra fiunt, Februa-
 rius à februario, id est purgādo, dicitur, & dies
 oruata. Lupercaliorum februatā. Euander ex Arcadia
 s. hoc solēne in Latium tulit, & instituisse fertur,
 ander vt nudi iuuenes Lycæum Panavenerantes, per
 n Ly- ludicrum, id est Lupercal Romulus accepit. dis-
 us. ctum videtur à Lycæo, quia lycos lupus est, in-
 percal de Lupercal. Scribunt aliqui à lupa nutrice Ro-
 muli ac Remi. Nam ab eo loco solenne incipit,
 ere vt lupa lac vagienti præbuit: aut à capris, vt sit
 luere, id est purgare per caprast capræ enim in
 eo sacrificio mactantur: aut quòd Pan lupos ar-
 ceat. Traditur & alia causa quare nudi Luper-
 ci, aut quòd Faunus per vestes ab Hercule delu-
 sus fuerit, vt meminit Ouidius. Aut quòd cæso
 Amulio, Romulus & Remus fœdati vultus in
 sanguine, nudatis gladiis, & vestibus succincti,
 ab Alba vsq; ad ficum Ruminalem cucurrerūt.
 Vnde seruatur in Lupercalibus, vt nobiles ado-
 lescentes faciem sanguine sibi fœdent, & alii
 accurrant cum lana lacte madida tabum abster-
 gētes. Aut quòd cū Romulus in palæstra esset,
 nudus latrones insecutus fuerit, & votum Pani
 Lycæo fecerit. Sed ego verius puto, vel à Ly-
 cæo, vel à lupa. Ideo Romani in Lupercalibus
 canis im- canem immolant, quoniam naturaliter canis lu-
 olatur. pis aduersatur, ob quod Romulus lupæ nutrici
 gratias habere videtur. Luperci tergora capris
 antiquum eripiunt, & succincti discurrunt circum antiquū
 oppidum. oppidum, id est palatium: occurrētes coriis ver-

berant. Fœminæ vltro obuiam occurrunt, faciem partum sperantes.

DE POTITIIS ET PINARIIS.

Victor Hercules, caso Geryone Chrysaori filio in Erythra, quæ est insula Oceani Hispani, abacto nitidarum bouum armento, in Latium venit, & prope Tyberim loco herbido procubuit, vt lato pabulo reficeret boues. Cacus latronum princeps, eximias boues duas caudis in speluncam traxit. Hercules fomno excitus, lustrato grege, cum partem abesse numero sensit, omnia circuit, auersa vestigia comperit. confusus nouitate rei, ex loco infecto agere armentum cepit, Cum actæ boues desiderio restarum mugissent, reddita fuit è spelunca vox, quæ Herculem conuertit. inuenta fraude, Cacus neci dedit Concurfus trepidantium pastorum aduenam reum cædis faciunt apud Euandrum, qui miraculo literarum, inter rudes artium homines, ea loca tum regebat. Is intus habitum formamque viri, rogat, qui vir esset, ubi nomen, patremque ac patriam accepit, quia sic Carmenta mater eius vaticinata fuerat, extemporaliam aram Herculi erexit iuuentum in locum mitum mastravit. Inde seruatum est, vt quotannis Ro. bouem indomitum Herculi immolet, & Hercules epulum populo dedit, sacrum fieri voluit à Potitiis & Pinariis, quæ tunc familiae maxi-

Hercul

Cacus.

Ara extemporalia

Potitiis
Pinariis

me inclytæ ea loca incolebant. Forte euenit, vt Potitii præsto essent, hisque exta apponerentur & Pinarii, quia tardi fuere, extis adefis, ad cæteram venirent dapem. Potitii ab Euandro edociti, antistites sacri eius diu fuerunt. Postea cum interiissent empti de publico serui, officiu exerceuerunt. Ara ab Euandro erecta, cui Hercules decimas soluit, maxima vocatur, & proxima est foro boario, vbi ex voto decimæ fiunt. Tradût, qui velit diues fieri Herculi decimas soluat. hinc opes M. Luculli factæ memorantur, & ipse Hercules thesaurorum deus putatur.

Hercules
thesaurorum
deus.

DE FRATRIBVS ARVALIBVS

bus, qui primi fuerunt filii
Laurentiæ.

Laurentia.

M Afurius Sabinus. qui tempore Augusti fuit, duodecim suscepisse liberos Accam Laurétiam scribit: ex quibus cum vnum extulisset, grauiter indoluit. Romulus in deo mortui locum se dedit, & ita nutricem pientis sine consolatus est. Ab hoc numero duodenario, aruorum sacerdotes duodecim esse voluit. & vt Plinius ait, se inter liberos Accæ Laurentiæ fratrem duodecimũ appellauit. Fratres aruales hi nominati sunt, qui sacra publica faciunt, propterea vt fruges ferant arua. Aferendo igitur & aruis, vt Varro scribit, fratres aruales dicti sunt. Laurentiam in eo sacerdotio dedisse Romulo spiccam coronam pro religiosissimo in-

tres ar
es.
rona
ca.

signi, quæ vitta alba colligaretur, & item Plinius ait.

DE AVGVRI BV S.

AVgurandi ars antiquissima, à Chaldæis Augurandi
 ad Græcos, apud quos Amphiaras, Mo di ars
 plus & Calchas summi augures habiti
 sunt, à Græcis ad Hetruscos venit, ab Hetruscis
 ad Latinos: & ipse Romanorum pater Romu Romu
 lus augur fuit, & ideo instituit magistratus au augur.
 guris cõfirmari: & posterius non nisi augurio iu
 bente, res inchoabant. Locus augurii, templu Locus
 erat: augur versus orientem sedebat, capite ve gurii
 lato, lituum dextra tenens manu, id est curuum
 baculû, quo in cælo regiones diuidit, & quæ au
 guria veniunt, predicat. si leua fuerint, quia alie
 na parte septentrio est, felicia pronunciat. pars
 illa orbis propter altitudinem prospera putatur
 & à dextra parte meridies, quia depressus est,
 infelix. Dionysius meminit antiquam augurandi
 obseruationem fuisse etiam Aboriginû. Nã
 Ascanius prius quã aciem cõtra Mezentiu edux Ascani
 ceret, augurium captavit: & vbi micare à sini augur.
 stris fulgur conspexit, pugnavit, & victor fuit:
 tãtãque veneratio & utilitas, inde fuit, vt colle Collegi
 gium augurum cõstitutum sit: & primum tres augurii
 augures fuere à tribus tribubus sic instituisse Ro
 mulum tradit dionysius. Inde quatuor creati.
 Tandẽ plebe per tribunos id petente, quinque
 plebei augures, quatuor patriciis adiuncti fuere, Augure
 & sic numerus nouem augurum mansit. nouem

POMPONII LAETI

DE VESTALIBVS.

is ves
is
des ves
erdo
sexas
ta
ana in
plo ve
o dolia
dem.
ladiū.
VEstalem ignem cum penatibus Aeneas
 è Troia in Latium tulit. condito Lauis
 nio, Vestæ ædem sacrauit. Postea Asca
 nius condita Alba, templum Vestæ ædificauit
 in mōtis Albani parte, cui suberat lucus, in quo
 Ilia Romuli mater à Marte compressa fuit. Ve
 stæ ministræ virginitatem seruabant. Mos La
 tinis fuit, generosas & castas virgines legi. post
 multos annos Romulus castissimas sacerōces
 remonias constituit, & vt Varro tradit, sacerdo
 tes sexaginta, qui publica sacra facerent, per tris
 bus & curias creauit, à virtute & generis nobis
 litate. Inopes, & aliqua parte corporis debiles,
 sacerdotes fieri vetuit, & in curiis singulis Ves
 ta quædam communis erat. Templum Vestæ
 Romulus cōdidit, & virgines legit. Sed frequēs
 opinio Numam Pompilium asserit. Credibile
 est Romulum, qui in omnibus curiis Vestam
 esse voluit, separatim non posuisse. Rotūda ef
 figie templum est inter Capitolium & Palatiū.
 in eo seruabātur perpetuus ignis, quia Vesta nis
 hil aliud est, quàm purus ignis. Sunt qui dicant
 alia quædam a cana in eo templo seruari, etiam
 pontificibus & virginibus ignota, quidam duo
 dolia non magna, alterum clausum, alterum ap
 pertum, in quo nihil est. Quidam aiunt à virgis
 nibus Palladium seruari cælo lapsum in Troia.
 Primæ virgines à Numa electæ quatuor fuere,
 Gegania, Berenia, Camilla, Tarpeia, duæ aliæ

DE SACERDOTIIS RO. 36

à Seruio Tullo additæ. Castitas virginibus terz
minata est in .xxx. annos. decem primis discit
virgo, totidē ministra est, in reliquis docet, post
xxx. annos nubendi potestas fit. Prima quæ cas
pta fuit, Amata traditur. ideo cum capitur vir
go, hoc nomen ei imponitur. Capitur à pontifi
ce non minor annis sex, & nō maior decem, &
quæ non sit patrima & matrima, neve lingua,
sensu auriū diminuta, alia ve corporis labe, neq;
filia serui, neque eius qui domicilium in Italia
non haberet. Vestalis si petulanter deliquisset, Vestalis
verberabatur à pontifice: si incesta fuisset, hoc delinqu
modo pœnas luebat. vincta efferebatur in Sanz tis pœn
dapila per medium forum vsque ad portā Col
linam, vbi tumulus impudicarū Vestalium ins
ter muros imminet, in quo est parua cauerna
subterranea, ad quam per foramen scalis descē
ditur, in qua est stratus lectulus, & lucerna ar
dens, & panis, lac, oleum, ne fame, intereat. Des
ponitur hic Vestalis, soluitur vinculis, capite ve
lato in supplicium ducitur, pontifex cum arca
na quādā pronunciauit, cum sacerdotibus terz
ga vertit, & statim impudica Vestalis in cauer
nam demittitur, inde fossa tellure repletur vs
que ad operculum: ea die silentium & mœstitia
in tota vrbe est.

DE FLAMINIBVS.

Dialem & Martialem flaminei Romu
lus instituit, Numa Quirinalem addi
dit. Varro asserit Numam Pompilium

Dialis.
Martialis.
Quirinalis.

POMPONII LAETI

flamines singulis diis fecisse, & ab eis nomina
 dedisse. hinc respublica hominibus in caelum re
 amines. latis, flamines decreuit. Dicti autem flamines
 sunt ex gestatione pileorum, quasi pileamines.
 quidam aiunt ab intulis quas flammās vocant.
 aminii. Eorum ministri Flaminii dicti, & ministræ fla
 aminu. minulæ. Sed rerum omnium sacrarum admini
 stri Camilli dicebantur: flamines non poterant
 imilli. nisi singuli singulis diis attribui, & nephas si
 ne pileo erat egredi domum.

DE SALIIS.

S Alios duodecim Marti Grandiuo legit Nu
 ma. dicti à saltando, quod facere in comi
 tiis quotannis & solent, & debent. versico
 loribus tunicis ornati per urbem tripudiāt, suc
 cincti æneis balthæis. Togas fibulis nectunt,
 quas trabeas vocant. Gestant in capite pileos,
 quos vocant apices. gladio accinguntur. dextra
 lanceam aut virgam ferunt, læua Thraciam pel
 tæ. caelestia sunt arma, ancyle vocant, id est cir
 cum excisum. id fertur cælo lapsum in regiam
 Numæ, anno octauo regni eius. Lege cautum
 erat, vt Salii liberi essent, & indigenæ, & quo
 rum vterque parens viueret, & cuiuscunque for
 tunæ, pauperes aut diuites. Quidam Salios ap
 pellatos putant à viro. Samothrace seu Man ti
 neo, nomine Salio, qui saltationem in armis
 inuenit. Traditur Tullus. Hostilius duplicasse
 numerum Saliorum.

DE FŒCIALIBVS, ET
patre patrato.

Fœciales dicti, quòd fidei publicæ inter po-
pulos præerant: nam per hos fiebat, vt ius Fœciali
stum conciperetur bellum, & vt fœdere
fides pacis cõstitueretur. Eos instituisse dicitur
Numa cum indicendum esset bellum Fidenatis
bus. Hi mittebantur prius quàm conciperetur
bellum, ad res repetendas: & si nõ impetrabãt,
bellum indicebant. Fœcialum vnus qui patrem
patraturũ faciebat, ex ipsis fœcialibus electum, sas-
ctis vestibus ornatus, ad authores iniuriarũ pro-
cedebat: prius quàm urbem intraret, ianitorem
vel alium qui obuiam fuisset, alloquebatur quis-
busdam imprecationibus. Inde in forum pergit
illic differit qua causa venerit, tempus ad cõsul-
tandum dat triginta dierum: si per hos dies res
infecta maneret diis cælestibus manibusq; inuo-
catis, abit, & ad senatum refert: & vbi in senatu
quod iustum piũque esset, actum erat, fœcialis
bellum indicebat. Fœcialiũ sacra nefas violare
erat. nam Fabius cum ea violasset, vrbs Roma
na à Gallis Senonibus euersa fuit. Dicuntur fœ Fœciales
ciales à fœdere faciendo seu feriendo. Pater pa vnde
tratus à patrato, id est sanciendo fœdere. quidã Pater pas
à fœcialibus creabatur, qui tantũ in fœdere san-
tratus vnde
ciendo præerat, vt quidam scribunt. de.

DE PONTIFICIBVS.

Pontifices è patribus legit Numa, & ex
his pontificẽ maximum fecit Martiũ Ma-

POMPONII LAETI

tii F. & ipsius Numæ generum: cuius scitis omnia publica priuatâq; sacra subiecit, vt esset quo cōsultū plebes veniret, & idem nec cœlestes modo ceremonias, sed & iusta funebria & prodigia quomodo susciperentur, & curarentur. Desuncto pontifice maximo, alius eligebatur non à populo, sed ab ipsis Pont. Appellati sunt vt Varro scribit & Dionysius à ponte Sublicio, quem reficiebant. quare videntur à Numa non pontifices, sed sacerdotum principes nominasti, & inde regnante Anco Mar. quando Sublicius pons factus fuit, à ponte pontifices appellati, & ideo sacra ab eis trans Tyberim nō mediocriter ad pontem sunt. Scauola pontifex maximus dicebat pontifices dici à posse & facere. Quidam scribunt ab eo, quod potentia sacra perticiant.

st. max.

cerdos
s principis
s.
ontifex
ade

DE REGESACRIFICVLO.

Postquā Romani iam liberi, extincto regio nomine, cōsules crearunt, necubi desiderium regis esset, propter quædam sacra publica, quæ reges faciebant, regem sacrificulum constituerūt, & è patribus elegerunt C. Manium Papyrium, & id sacerdotium pontifici subiecere, ne nouæ libertati additus nomini honos officeret. Is Papyrius quietis studiosissimus fuit, idem fuisse memoratur, qui leges Numæ ab Anco Martio in tabulis quernis inscriptas, rursus in publicum traduxit.

ex sacris
ulus.

DE GALLIS MATRIS
deum.

GAlli sacerdotes Cybeles matris deū sunt Cybele
& feminares, id est castrati, ab eo quod
d ea puerum Phrygium amauit Atym, Atys
cui præcepisse dicitur, ne concumberet ille cum
Sagaritide nymp̄ha: coiuit sub arbore: Cybele
excisa arbore victa est: puer ad Dindyma aufuz
git, & virilitatem sibi amputauit. Ideo & Cybe Sacerde
le castratos sacerdotes habere maualt. Secundo castrati
bello Punico Romam etiam deportatus est saz
cer lapis, quem matrem deum incolæ dicebant, Mater e
per legatos tres, M. Valerium, L. Eminium, &
C. Cecilium Galbā, & quæstores duos, Cn. Tre
mellium Flaccum, & M. Valer. Falconem: rece
ptaque fuit dea Romæ à sapiētissimo homine P. Nafica
Scipione Nafica, qui à senatu in tota ciuitate vir optimus
optimus iudicatus fuit: & quod magis admira
bile est, adolescens erat. Galli dicti sunt à Gallo Galli
flumine Phrygiæ. testes famia testa sibi ampu
tant. Rhea nominatur Cybele à monte Cybes Rhea.
lo, quæ est pars montis Dindymi.

DE DVVMVIRISETDES
cemuiris sacrorum.

DVumiri à Tarquinio Superbo institu
ti fuerunt, qui soli inspicerent libros Si Libri S
byllinos: deinde cū plebes creari ex suis byllini
instaret, ex plebeis & patriciis creati decem, &
inde quindecim qui libros inspicerent. Sic &

POMPONII LAETI

cēuiri
iudes
a viri.

duumuiris ad decemuiros & quindecim viros
res deuenit, & aliquando data cura corrigendos
rum fastorum fuit. Hi Februarium qui vltimus
erat post Ianuarium posuerunt.

DE EPVLONIBVS,

epulare sa
sificium.

Veteres pontifices [vt ait Cicero] propter
multitudinem sacrificiorum, tres epulo
nes esse voluerunt, vt ludorum epulare
sacrificium facerent. Id sacerdotium antiquum
fuisse constat, sed de ætate nōdum legimus. nu
merus auctus fuit, duo additi, & quinque fuere
epulones: & postea theatralium ludorum atque
Circensium ambitione, septem fuisse epulones
leguntur.

DE TITIIS SODALIBVS

Sodales Titii sacerdotes extra urbē habita
bant, & in tuguriis certa auguria seruabāt
quoniam ad id deputati à Pōtificibus erāt.
Nomen inditum est ab aibus.